

Hermeneutiikan lyhyt oppimäärä

Hans-Georg Gadamer,
Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander.
 Vastapaino, Tampere 2004.
 274 s.

Kaksi vuotta sitten edesmennyt saksalainen Hans-Georg Gadamer (1900–2002) tunnetaan erityisesti teoksestaan *Wahrheit und Methode* (1960), jota pidetään yleisesti nykyisen hermeneutiikan peruskirjana. Vaikka Gadamer on yksi 1900-luvun nimikkäimmistä filosofiista, on hänen kirjoituksiaan ollut suomeksi saatavilla melko heikosti. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa* onkin tervetullut käännöskokoelma, joka tekee Gadamerin ajattelua tunnetuksi myös muille kuin Gadameria alkukielellä lukeville filosofian tutkijoille.

Teos koostuu kahdestatoista Gadamerin yli kolmenkymmenen vuoden aikana kirjoittamasta artikkelista, jotka Ismo Nikander on valikoinut ja suomentanut Gadamerin kootuista teoksista. Laajasta ajallisesta haitaristaan huolimatta artikkelit muodostavat yllättävänkin yhtenäisen kuvan Gadamerin ajattelusta ja sen eri puolista. Kirjoituksissaan Gadamer käsittelee muun muassa hermeneutiikan historiaa ja hengentieteiden luonnetta sekä ymmärtämisen, merkityksen ja kielen ilmiöitä.

Hengentieteet ja hermeneutiikka

Teos on jaettu neljään osaan, joista ensimmäinen *Ymmärtäminen ja totuus* kokoaa yhteen humanististen tieteiden luonnetta, ymmärtämistä ja hermeneutiikan historiaa käsitteleviä Gadamerin artikkeleita. Kirjoituksissa Gadamer korostaa hengentieteiden näkemistä osana historiallista olemistamme ja argumentoi historismille ominaista tutkijan oman historiallisuuden unohtamista ja puhtaan metodologisen lähestymistavan yksipuolisuutta vastaan. Gadamer painottaa, että tutkija on osa tutkimaansa todellisuutta, jolloin historian varsinainen todellisuus on ymmärtämisessä itsessään, joka on vaikutushistoriallinen tapahtuma. Oman olemisemme historiallisuudesta johtuen histo-

riaa kirjoitetaan aina uudestaan. Vaikka hengentieteitä luonnehtiinkin Gadamerin mukaan ehdottoman varmuuden puuttuminen, ei se kuitenkaan vähennä hengentieteiden tieteellisyyttä. Päinvastoin, tieteellistä hengentieteissä Gadamerin mielestä on absoluuttisen totuuden osoittaminen mahdottomaksi, jossa perinteen kohtaamisen myötä tapahtuvalla ennakkoluulojen koettelemisella on tärkeä rooli.

Käsitellessään hermeneutiikan historiaa Gadamer korostaa erityisesti Heideggerin filosofiasa tapahtunutta siirtymää klassisesta metodisesta hermeneutiikasta ontologiseen hermeneutiikkaan unohtamatta kuitenkaan klassisen hermeneutiikan keskeisten kysymysten merkitystä nykyhermeneutiikalle. Ymmärtämisen taidon tai hengentieteiden metodologian sijaan Gadamer katsoo edustamansa filosofisen hermeneutiikan olevan filosofin teoria maailmaa ymmärtävästä ja tulkitsevasta ihmisestä. Ajatuksesta seuraa Gadamerin filosofiasa uusia painotuksia muun muassa ymmärtämisen ja applikaation ongelmien sekä hermeneutiikan tehtävän suhteen.

Ymmärtämisen kielellisyys

Kielellä on hyvin keskeinen asema Gadamerin filosofisessa hermeneutiikassa. Teoksen toisen kokonaisuuden *Kieli tutkimuksen perustana ja kohteena* kirjoitukset käsittelevät Gadamerin käsitystä kielestä sekä ymmärtämistä ja sen kielellisyyttä. Gadamerin tapaa tarkastella kieltä voisi nimittää fenomenologiseksi, koska hänelle kielessä ei ole keskeistä sen looginen puoli, vaan kieli kielenä ja sen tapaa hahmottaa suhdettamme maailmaan. Gadamer katsoo, että ihminen elää kielessä, ja kieli näyttäytyy Gadamerille ylitysepääsemättömän esteen sijaan yhteis- elomme mahdollisuuden ehtona muodostaen olemisemme todellisen keskukseen.

Myös ihmisen perustaviin kykyihin lukeutuvan ymmärtämisen Gadamer käsittää läpeensä kielellisenä. Ymmärtämisen kielellisyydestä seuraa eräs Gadamerin ajattelun perustavista oivalluksista, jonka mukaan erimielisyyksien esiintyessä on aina mahdollista päästä yhteisymmärrykseen keskustelemalla. Vuoropuhelu onkin Gadamerin mukaan kielen alkuperäinen muoto ja yhteisymmärryksen saavuttaminen hermeneuttisen käsittämisyypyrkimyksen permimäinen tavoite.

Hermeneutiikka käytännöllisenä filosofiana

Teoksen kolmannen osan *Teoreettinen ja käytännöllinen ymmärtäminen* artikkeleissa Gadamer käsittelee muun muassa teorian ja käytännön suhdetta sekä tekniikkaa. Gadamer katsoo, että antiikin filosofiasa tehtyä teorian ja käytännön erottamista vastaa uudella ajalla teoreettinen tiede käytännöllisteknisine sovelluksineen. Tämä siirtymä teorian ja käytännön käsitteiden merkityksissä on Gadamerin mukaan aiheuttanut jännitteen tieteellisen tiedon ja metodittoman koko elämäkokemuksemme kattavan tiedon välille. Gadamer näkeekin eräänä aikamme keskeisenä filosofisena kysymyksenä sen, miten tieteen myötä syntynyt uusi tieto- ja suorituskyky voidaan sovittaa yhteen inhimillisen elämäkokemuksemme kanssa.

Engelman Gadamer pyrkii ratkaisemaan kulkemalla hermeneutiikassaan käytännöstä sen teoreettiseen tiedostamiseen eli päinvastaiseen suuntaan kuin modernissa tieteessä. Hermeneutiikan universaalisuus riippuukin Gadamerin mukaan siitä, osoittaako se tavan, jolla kaikki tieteen käyttö yhdennetään käytännölliseen tietoisuuteen. Näin Gadamerin edustama filosofinen hermeneutiikka tulee lähelle Aristoteleen käytännöllistä filosofiaa, jonka mukaan kaiken todellisen tiedon on tunnettava myös milloin ja miten tulee puhua ja toimia. Käytännöllinen filosofia on Gadamerille esimerkki sellaisen tiedon traditiosta, joka ei vastaa modernia metodikäsitettä ja jonka avulla on mahdollista ratkaista tieteen ja inhimillisen arvotietoisuuden välinen ristiriita.

Dekonstruktion haaste

Teoksen neljännen osan *Dekonstruktion hermeneuttinen perusta* muodostavat kaksi tekstiä, joissa Gadamer selvittää filosofiansa keskeisiä ajatuksia suhteessa Derridan edustamaan dekonstruktion. Keskeisen paikan tässä mannermaisena filosofian sisäisessä vuoropuhelussa saavat Gadamerin ja Derridan erilaiset käsitykset merkityksestä ja kielestä. Gadamer puhuu muun muassa yhteisen merkityksen rakentumisesta dialogissa ja keskustelussa sekä korostaa, että hermeneuttisessa tarkastelussa ainoa tärkeä asia on sanotun ymmärtäminen, kielen toimiminen on pelkkä ennakkokohto. Gadamerin mukaan Derrida puolestaan ei pyri palauttamaan

kadonnutta merkitystä elävässä keskustelussa, vaan katsoo kaiken puheen rakentuvan taustalla piilevän merkityskudoksen varaan.

Tärkeä tema tässä keskustelussa on myös suhde Heideggerin filosofiaan ja länsimaisen metafysiikan perintöön. Gadamer puolustaa – vaikkakaan ei kriittikittömästi – Heideggerin filosofiaa Derridan arvostelua vastaan katsoen Derridan lukevan Heideggeria liiaksi Husserlin valossa. Gadamer ei hyväksy Derridan väitettä, jonka mukaan Heideggerin kysymys olemisen merkityksestä sisältää metafysisesti tulkitun logoksen käsitteen. Gadamer katsoo, ettei Heidegger ajattele merkitystä olemiskysymyksen yhteydessä metafysisenä olemuskäsitteenä, vaan kysymisen suunnan osoittavana kysymyksen merkityksenä. Gadamer kävikin aito-na haasteena pitämänsä ranskalaisen ajattelun kanssa keskustelua aina kuolemaan saakka.

Teoksen toimittanut ja kääntänyt Ismo Nikander on tehnyt työnsä huolellisesti. Kokoelmaan valitut kirjoitukset ovat edustavia, niissä tulee hyvin esille Gadamerin filosofian keskeiset teemat ja käsitteet. Ainoastaan Gadamerin taidekäsitteily jää mielestäni teoksessa turhan vähälle huomiolle. Myös käännös on onnistunut, ja se tekee hyvin oikeutta Gadamerin vihjailevalle ja monitasoiselle, mutta selkeälle kielelle. Kirjan ääreen tekee mieli palata uudestaan.

Jaakko Penttinen